

Onomastica în romanele lui Ştefan Agopian

Mihai IGNAT

Universitatea Transilvania din Braşov, Facultatea de Litere
The Transylvania University of Braşov, Faculty of Letters
Personal e-mail: klein.2000@yahoo.com

Onomastics in the novels of Ştefan Agopian

The present study focuses on the proper names of the characters of Ştefan Agopian's novels, namely *The Day of Wrath* (*Ziua mâniei*) and *Velvet Tache* (*Tache de catifea*), those in which this seemingly secondary aspect of the text proves to be significant. An atheist and calophile writer, originally attributable to the 80s generation, at least temporally, Ştefan Agopian remains particular in the field of the characters' names, in part due to the similarity of the novels, which place the action in more or less revolt eras. The poetics reflected also in the proper names is one of, as it has been said, magical realism and, in any case, of a highly formal form of prose with a mannerist stylistic, a contorted and precious discourse not to be encountered by other authors of the postwar.

Keywords: contemporary Romanian literature, Ştefan Agopian, proper names, magical realism, kalophylia, characters, simili-historic novel.

De la primul său roman, Ştefan Agopian şi-a conturat o formulă proprie, dovedindu-şi calităţi de stilist şi de experimentalist, ajungând în perioada postdecembristă să fie considerat un postmodern „cu acte în regulă”, datorită în primul rând conştiinţei autoreferenţiale cu care îşi investeşte personajele, conştiente de statutul lor ficţional, acesta fiind definit prin credinţa într-o instanţă supremă, un scriptor (Dumnezeu sau Artist), care le şi dă posibilitatea de a anticipa evenimentele şi de a căpăta o filosofie de viaţă care exclude teama de incertitudinea viitorului, dat fiind că acesta e cunoscut şi chiar comentat în avans. Din acest punct de vedere, eroina *Zilei mâniei*, Lucia Zărnescu, îşi vedeşte asemănarea cu Billy Pilgrim al lui Kurt Vonnegut jr., din *Abatorul cincii*, protagonist care, călătorind (la propriu, însă, nu doar la nivel mental) în propriul timp al existenţei, îşi cunoaşte inclusiv momentul şi cauza şi circumstanţele morţii. Într-una din cele patru scrisori imagine publicate

de Lucia, ea face menţiuni precum aceasta: „Nora mi-a spus odată: Vezi, draga mea, asta e nenorocirea, deasupra noastră e Artistul, care ne priveşte indiferent şi care ne conduce, totul depinde de voinţa lui”; iar monoloagele ei interioare, decupate mai ales în capitolul unu al romanului, ne arată că ea posedă acest tip de cunoaştere supra-referenţială, ştiind când şi cine va pieri, asimilând-o unei perspective defetiste.

Deşi locul principal al acţiunii îl reprezintă oraşul Turnu-Severin, cu toate provincialismele de rigoare, de fapt naratorul ne plasează într-o reţea de istorii, de biografii, proiectate fie direct de către narator, fie prin intermediul conştiinţei retrospective a personajelor, în Capitală ori, mai puţin, în alte oraşe. Şi, așa cum toposul oraşului de provincie devine mai degrabă un punct de fugă spre alte teritorii, timpul prezent al relatării (15 mai 2015) devine punctul de fugă spre alte momente sau epoci – şi nu numai prin analepse, ceea ce nu ar fi deloc surprinzător, ci şi prin prolepse, ceea

ce reprezintă o marcă a prozei lui Agopian, din care decurge și efectul de relativizare a instanțelor și sugestia că totul e deja scris, consemnat, sugestia unui fatum. Surprinzător este de fapt nu procedeul analepsei/prolepsei, cât atribuirea unei conștiințe prospective unuia dintre personaje, *id est* Luciei Zărnescu, ale cărei monoloage interioare, decupate prin ghilimele, ne oferă reperele unor evenimente viitoare care, paradoxal, nu par s-o tulbure și, mai important, deși e vorba inclusiv de moartea unora dintre cei apropiați, nu o determină să ia nici o măsură (sensul pare să fie același, al credinței, fie și difuze, că totul e predestinat și că unui astfel de personaj cu (dez)avantajul unei cunoașteri anticipative nu-i rămâne decât să se bucure de clipa prezentă, mai puternică și mai vie tocmai prin raportare la sumbrul viitor. Se poate specula că acest tip de conștiință a timpului ar putea sta și la baza deciziei membrilor familiei Glăvan (ale căror istorii reprezintă, până la urmă, centrul de greutate al romanului) de a menține „Vasile” ca nume pentru toți urmașii (care, în mod curios, sunt toți de parte bărbătească). Iată câteva precizări în acest sens: „Când a murit, a lăsat cinci sute de mii de lei mânăstirii Tismana pentru pomenirea sufletului lui și a celor ce or fi fost înainte lui și a celor ce or fi după el, toți botezați Vasile, după dorința cine știe cărui strămoș demult uitat.” Aici este pomenit cel supranumit „Eteristul”, strămoșul participant la revoluția de la 1821 și devenit mare proprietar: „Și, într-o zi, Vasile Glăvan Întâiul s-a plictisit de sare și de mutrele ciocănașilor și ale ocașilor și s-a apucat să-și construiască o fabrică de postav pe pământurile pe care le cumpărase cu banii făcuți din sare.” Deși, așa cum reiese din citatul anterior, Eteristul nu e cel dintâi „Vasile” din familia Glăvan, totuși e numit de către narator „Întâiul”, fără o justificare aparentă, poate ca urmare a faptului că reprezintă un strămoș care reușește să urce pe o altă treaptă a condiției sociale și materiale, astfel că denominarea de tip „voievodal” consemnează o simili-înnobilare, perspectivă susținută și de o precizare precum aceasta: „Au avut încredere într-un fost eterist și revoluționar, Vasile Glăvan, al nu știu câtelea dintr-un șir lung de Vasile.” Numele „Vasile” se dovedește suficient de persistent, ajungând sinonim cu ideea de destin, căci atunci când Vasile Glăvan numit „Bătrânul” (supranumele devine absolut necesar în condițiile păstrării aceluiași nume de botez: „Eteristul”, „Bătrânul”, „Tânărul”) încearcă să rupă tradiția, soarta îi defavorizează urmașii purtători de alt nume decât „Vasile”, iar supraviețuitorul, simptomatic, deși e rodul unei legături nelegalizate, poartă numele predestinat: „Și cearta cu taică-său, care voia musai să-și boteze nepoții Vasile, așa cum îl chema și pe el și pe fie-său și un șir lung de Vasile înapoi, cine știe câți. A vrut să rupă șirul, dar băieții au murit. Și pe ăsta, pe ultimul, botezându-l Vasile, făcut cu o servitoare, dar înfiat după aia.”

Numele de familie al acelorași Vasile face obiectul unei referințe livrești, care se leagă de o presupusă intersecție a vieții lui Glăvan Eteristul cu Bogdan Petriceicu-Hasdeu, care, chipurile, s-ar fi întâlnit în închisoare; naratorul pune pe seama acestei întâmplări faptul că Hasdeu ar fi menționat în *Etymologicum magnum* numele a două specii de pești de apă dulce, pe care le pune consideră a sta la baza numelui protagonistului: „De la glăvoacă se trage numele Glăvan”. În acest fel, personajul cu pricina capătă o acreditare non-ficțională, întemeiată, după cum se vede, pe referința onomastică.

În altă ordine de idei, dincolo de nume de o banalitate conformă unui regim autohton de utilizare (precum Lucia, Petru, Ionel sau Olga Zărnescu – fiica, fratele, tatăl, mama –, Marioruța – diminutiv mai rar, dar al comunului „Maria”, aparținând soției lui Vasile Glăvan Bătrânul –, Ion și Niculae, fi care scapă de numele „Vasile”, dar pier de tifos [menționați în altă parte Ioan și Nicolai, fără să știm dacă e o scăpare a personajului care-i pomenește, adică a tatălui, ori a naratorului/autorului] –, Marioara Strovilo – prietena Luciei –, Nicușor Pârnu – un cârciumar doar amintit –, Ioana Grigorescu, eleva care vorbește franceza în jargon și se căsătorește cu un anume Popovici, avocatul Gh. I. Popovici, artista Aristia Măgureanu, concubina generalului Aslan, Gavrilă Butnaru, omul de încredere al primarului, cel care pune foc la case atunci când e plătit, Miruna Zamfirescu, pocăita, Constantina Severineanu, căsătorită cu Gigi Severineanu, profa de naturale Zoica Enescu, măritată cu căpitanul de cavalerie Enescu), deci dincolo de acestea textul lui Agopian e impregnat de o onomastică expresivă, mai ales cu iz popular, cu termeni care sunt sau provin din porecle. Astfel, servitoarea familiei Zărnescu e chemată cu un apelativ masculin, deși i se cunoaște numele „real” (pe care, însă, naratorul, nu se deranjează să ni-l spună): „Trecu nepăsătoare pe lângă casă și auzi vocea maică-sii, care striga ceva la Ivan, servitoarea lor, pe care o chema cu totul altfel, dar toți îi spuneau Ivan dintr-un motiv necunoscut.” L-am amintit pe Vasile Glăvan Bătrânul, îl menționăm și pe fiul său, Vasile Glăvan Tânărul, dar și pe Iorgu Tzigara, prefectul de Mehedinți, omorât de țărani în 1907 (cu tușa de snobism detectată în grafia „tz” pentru „ț”: Tzigara, de la, e de presupus, Țigara). Chiar dacă sunt episodice, anumite personaje au nume de o plasticitate argotică evidentă: țaranul care propune, la 1907, să se împartă moșiile, se numește Marian Poponete; un partener de cărți e un anume Albăstreanu; Moise Altar e cel care vrea să cumpere via lui Glăvan; țiganul Floremița e organizatorul petrecerilor cu țigănci sub paispe ani pentru boieri, Frosina Mitrea, amanta lui Glăvan Bătrânul, e zisă Pătrungeana, epistatul e Ghiță Cacabăț, spionul la Înalta Poartă, are, cratylian, un nume cu rezonanță turcească, Duzoglu; Scrumbie Gură-Spartă

e numele expresiv al unui bătauş al cărui numele real nu e nici el lipsit de plasticitate datorată, probabil, unei porecle căpătate de vreun strămoş: Anton Puşcă; tânărul poet slinos din corul grecesc care „se dădea drept grec, dar era român şi se numea Barometru Mitrea”, fratele unei episodice Frusina Mitrea; cârciuma *Podgoreanca* e ținută de „milosul Ilie Becherul”, iar un alt cârciumar se numeşte Ion Cioc, în vreme ce popa e Gică Vulturescu. Duşmanul de moarte al lui Glăvan Bătrânul e „un grec botezat pe româneşte Guguştiuc, Trăian Guguştiuc, chit că toată lumea îi spunea altfel, adică tot cu un nume de pasăre: Cucuveaua, într-atât de rea gură are”. Pictorul cu care Olga Zărnescu fugе la Paris e numit iniţial „Gavrilă Blându”, drept care la un moment dat, atunci când soţul Olgăi, Ionel, îl întreabă pe Glăvan dacă să-şi reprimească soţia, răspunsul este da, „dar întâi dă-i o bătaie bună că a uitat cum e o mână de bărbat de când cu Blându ăla”; ironia este evidentă, cu atât mai mult cu cât apoi aflăm (de la Glăvan Bătrânul) că de fapt „Blându” e o poreclă, datorată însuşi purtătorului său şi înfăţişării sale „sfioase”: „Şi pe Blându ăla nu-l chema Blându, îl chema Scordilios, grec de familie veche, bisericosi şi zgârciţi. Gavrilă nu semăna cu ei, avea o figură de sfânt şi își spunea Blându. Gavrilă Blându, cel cu ochii albaştri ca cerul, poate ochii ăştia au înnebunit-o pe maică-ta. Cine ştie?”

Spiritul acesta popular manifestat prin acordarea (sau chiar auto-acordarea, ca în cazul lui Blându) de porecle/supranume funcţionează şi în cazul profesorului de limbi clasice Botez, arestat pentru viol de minore (de fapt băgată pe gât de mama unei țiğănci de 12 ani, Smaranda) şi care intră în gura lumii cu porecla „Botez cel Pur”, explicată dintru început şi chiar justificată (ironic, e adevărat): „Botez cel Pur *ejectus in exilium*, fiindcă n-a fost condamnat niciodată, acum e profesor la Bucureşti sau poate e adevărat zvonul că a plecat la Paris. (...) Pe ei, tinerii care au terminat de curând şcoala, îi excită imaginea acestui Botez, nu Ioan, nimeni nu-i ştie prenumele, poate chiar Ioan, așa ar trebui, cel care aduce învățătura și botezul creștin, cel care îi învață la nerușinare pe imberbii discipoli violând o minoră, pentru că exemplul personal este cel mai bun exemplu, nu vorbăria goală, el însuși botezându-se cu nerușinare într-un fel cu totul nou.”

Pe de altă parte, apar și nume snoabe, „urbane”, cosmopolite: Beyrouth (aparținând subprefectului), Miltiade Lorenty (colegul lui Petru, fratele Luciei), Bobi Focșoreanu (avocat, amantul domanei Strovilo), doamna Bellio (baroneasă), Sașa Arginteanu (iubitul Florentinei Severineanu, îmbogățit prin vânzarea de papagali), Cutandache (personaj episodic) ori Louis Zărnescu (excroc care se dă drept fiul fals Olgăi Zărnescu și al lui Ionel Zărnescu, franțuzind numele autohton). Și, între cele câteva nume grecești sau armeneste (e pomenit, cu un clin d’oeil, „armeanul Zadig Agopian” – Zadig amintește de Zadic din

Manualul întâmplărilor, iar Agopian e dincolo de orice comentariu), un nume de evreu, Iosif Efraim Spindler, elev tocilar, desconsiderat tocmai din cauza rezultatelor la învățătură, căruia Lucia îi zice de obicei doar Spindler, menționându-i numele întreg doar când îl reîntânește ca locotinent la Iași și-i remarcă metamorfoza într-un bărbat cu care se va și însoți.

Stilul deja conturat în *Ziua mâniei* devine inconfundabil și strălucitor în *Tache de catifea*, roman original, de-a dreptul „anamorfotic” prin ambiguitățile sale, prin mixarea descriptivului cu poeticul, refuzând cronologia și narativitatea, deși situarea acțiunii în epoca fanariotă ar fi putut predispuce discursul urmării unui model clasic de roman istoric. Dar *Tache de catifea* e deopotrivă o scriere simili-epică și simili-istorică, dat fiind că nu acțiunea stă în prim-plan (și când există, nu are deloc un caracter eroic), iar figurile și evenimentele istorice rămân cu totul estompate – ca să nu mai vorbim despre absența teleologiei și a moralei faptelor. Așa cum menționează și Nicolae Manolescu, „În definitiv, nimic din ce se întâmplă n-are importanță în sine. Epicul e simulat, ca la Mateiu Caragiale (de unde îi va fi venit lui Agopian ideea celor trei crai), substanța romanului trebuind căutată într-o bogată materialitate, intens colorată, în forme baroce aglomerate, încărcate.”¹

Prin urmare, avem în față un roman pseudo-istoric, iar incipitul în care (anti)eroul titular ne vestește că a murit și că va muri și că relatarea sa e una postumă nu face decât să întărească ideea că noutatea acestui anti-roman istoric o reprezintă perspectiva asupra trecutului: „personajul își citește propria existență pentru că tot ceea ce i s-a întâmplat a fost scris anterior: Ștefan Agopian este convins că, după ce toate poveștile s-au spus, urmează a se descrie stilul și a se interpreta, pe o partitură epică, sensul acelor evenimente: *istoria se confundă cu perspectiva* (autorului, personajului, cititorului) asupra sa.”²

Același personaj central poartă un supranume, „de catifea”, așa cum se precizează la un moment dat: „Stăpânul ei [al moșiei Mălura] se numește Costache Vlădescu, dar toată lumea îi spune de foarte multă vreme, nu știm de ce, Tache de catifea.” Deci „Tache”, un hipocoristic, este asociat unei porecle cu origine obscură (pe care o elucidează însă menționarea faptului că purtătorului său îi plac hainele de catifea, predilecție care poate fi considerat semnul exterior al trăsăturii sale fundamentale: anti-eroismul). Tache „de catifea” poate și pentru că e un boier contemplativ, lipsit de voință, datat unei inerții care nu vine, în fond, din slăbiciune structurală – după cum susține Sorin Titel³ –, ci din experiența inițiatică a „lecturii” lumii, care astfel a devenit previzibilă și i-a dat conștiința inutilității acțiunii; în acest sens, vezi și dialogul cu popa Preda: „Noi suntem Cartea, suntem băgați într-o carte scrisă de cineva. Vezi ce simplu e? - O fi! zise popa. Da’ dacă e așa, suntem băgați într-o carte sfântă!”; dar

Ștefan Agopian

Sursă foto: <http://struteanu.com/wp-content/uploads/stefan-agopian-romanian-writers-42.jpg>

vezi și nota de mai târziu a naratorului, care ține să confirme și să întărească sugestia existenței „de hârtie” a personajelor: „Și în lumina aceea fragilă boier Lăpai se văzu transparent ca o hârtie și mama la fel, ca și cum trupurile lor ar fi fost făcute din hârtie transparentă și opalină și vorbitoare. - Voi pleca! spuse boier Lăpai, și trupul lui vibră, hârtia trupului lui începu să vibreze.”

Aparent un învins, un om slab, „de catifea” (deși asta poate conota și sensul „de calitate”), Tache câștigă la capitolul cunoaștere și contemplare (să nu uităm că a scris și cărți, despre alchimie și Platon).

În general numele din această carte au plasticitate, fără a se omite adecvarea la personaj sau la epocă. Iată, aflăm chiar de la protagonist că „Primul din familia noastră despre care se știe este Ștefan Vlădescu, vel-pivnicer sub Mihail Radu-vodă”. Strămoșul pomenit are o nevastă cu un nume „popular”, Ionica, iar numele descendenților indică bun-simț: Matei Vlădescu e străbunicul lui Tache, Vasile – bunicul, iar Gavrilă – tatăl. Hagiul de origine greacă răspunde la numele Stavros, deși nu e cel original: „Putând să ajungă la înalte dregătorii, le refuzase pe toate și, călugărindu-se la mânăstirea Stavros și luându-i și numele, plecă în

pelerinaj prin Europa. Mulți au luat asta drept trufie, dar un om cu adevărat luminat nu are ambiții. Căci spune Montaigne: *Numele nu este parte din lucru, nici din alcătuirea sa, este bucată străină adăugită lucrului și în afară de el.*” Citatul din Montaigne reprezintă un argument convenționalist al numirii, în contextul acuzației de trufie.

Un avocat, pretendent la mâna mamei lui Tache, poartă numele de sonoritate populară „Gingă”. Falsificator de aur, fals alchimist, fals doctor și incert bărbier, Șopârlă, personaj doar menționat – la fel și pictorul Arghir –, își ia (ori primește) numele de „Grigore-cel-Tăcut” atunci când devine „preacuviosul” călugăr făcător de minuni. Expresivitatea numelui său de mirean, „Șopârlă”, e de necontestat, și tocmai de aceea pare mai degrabă o poreclă. Spițerul evreu e un anume Isaac Herțog, una din slugile sale se numește Saul, un foarte bogat evreu se cheamă, semnificativ, Goldman. Dacă arendașul moșiei boierului Mihai Bălășeanu este Pleană, pe moșia lui Tache lucrează frații Harbuz, între care unul, Ion, o lasă grea pe slujitoarea Maria, pe care Tache vrea s-o dea de soție slugii Ilie, dat fiind că tatăl natural e împușcat de arendașul Pleană.

Mihai Darda e un „grăjdar îmbătrânit în rele”, fost soldat în oastea muscălească, popa se numește Preda, iar țârcovnicul – Iona. Una din slugile de credință este un anume Iancu, poreclită, obscur, „Cucui”; atunci când stăpânul, care de obicei îl cheamă doar pe numele de botez, i se adresează cu porecla, omul se simte jignit, căci vede în schimbarea de registru onomastic o desconsiderare, ceea ce nu e departe de adevăr, căci Tache se află într-un moment de supărare: „Se sculă molatic și sună din clopoțel. Veni o slugă bătrână, Iancu Cucui îi spuneau celelalte slugi, Tache – numai Iancu. Acum îi zise însă, ca niciodată, Cucui și sluga tresări ca lovită de sfârșitul biciului.”

Jean, „fost valet pe vremuri”, are, iată, un nume franțuzit, cu tentă urbană, spre deosebire de Știrbu, altă slugă, sau, și mai plastic, Găunoșitură, care are și un comportament pe măsura grotescului onomastic: „Găunoșitură se ridică, lung, slab, căscă gura mică de o avea sub mustață, o căscă atât de mult, de i se puse un cârcel la fălci și, rămânând cu ea așa, scoase un hohot prelung, de se cutremurără pereții.” Nu lipsește nici porecla „Mutu”, legată de obiceiul personajului, tot o slugă, de a tăcea: „Acuma ieșiseră cu toții din noroi, chiar și Toma, ăla care tăcuse tot timpul, de parcă ar fi fost în altă parte, nu la un loc cu ăștia de vorbiseră, da’ și de aia îl chema Mutu.” S-ar putea să fie aici și o ironie, acest Toma pare scepticul de serviciu, un soi de Toma Necredinciosul, iar „muțenia” pare să aibă funcția de a exprima tocmai această constantă rezervă. În sfârșit, cățeaua boierului, rafinatului Tache, e strigată printr-un apelativ „nobil”: Diana.

„Zamfira Lupu”, respectiv Vlădescu, misterioasa mamă a lui Tache, reprezintă unul din puținele nume obișnuite din acest text împânzit de nume „sucite”, porecle, nume cu semantism la vedere etc. Mamona cel Bătrân și fiul său, Mamona cel Tânăr, sunt desemnați, iată, prin indicarea vârstei, omițându-se numele de botez (de fapt la un moment dat Piticul menționează numele întreg al fiului: „proaspătul comisar cu ajutoarele mavroforilor, Vasile Mamona.”); formula „cel Bătrân”, respectiv „cel Tânăr” se constituie într-un supranume în maniera acordării unei titlaturii voievodale sau nobiliare, deși doar tatăl are în personalitatea sa ceva dintr-o distincție, dintr-o eleganță aristocratică, căci fiul e mai curând un „serial killer”, ca autor al morții tatălui său, al lui Lăpai, al lui Vaucher, al Zamfirei și al lui Tache însuși.

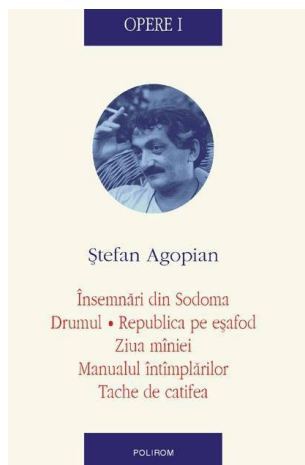
Și pe cea care devine soția lui Tache o cunoaștem întâi ca pe o „mască” zoomorfă, drept „o femeie slăbuță, cu o figură de vulpe”, așa cum pare a o vedea atât protagonistul, cât și, mai târziu, un fecior de casă, drept care înțelegem că asemănarea cu animalul evocat e cât se poate de clară: „Vulpea veni lângă mine, mă luă de braț și mă trase după ea”, precizează Tache, numind-o după ființa cu care seamănă. Porecla e abandonată în favoarea unui nume italian care, înțelegem, e doar

unul „de scenă”: „- Cum te cheamă? am întrebat-o. - Flora Fruscio! spuse și râse. Așa îmi zic toți. Ne dăm drept italieni. Tuturor la place să vadă trupe italiene.” Comentariul introspectiv al protagonistului e lămuritor: „Cred că, de fapt, o cheamă altfel. Mi-a ascuns numele adevărat, așa cum mi-a ascuns nenumărate lucruri. Nu mi-a păsat. Când ai 47 de ani și o viață singuratică în urma ta, nu mai sunt multe lucruri de care să-ți pese.”

Dacă „Ladorică Săulescu”, aparținând antipaticului om de încredere al lui Mamona cel Tânăr, are o sonoritate aparte și obscură prin prima sa parte, „Ladorică”, în schimb numele șarlatanului de nesigură origine franceză, „Louis André Gabriel Bombast Vaucher” degajă o sonoritate voit bombastică (vezi și intercalarea lui „Bombast”, deloc inocentă), corespondentă imaginii de „pedagog franțuzit din piesele lui Vasile Alecsandri”⁴ a celui care, prin limbaj incontinent și prețios, precum și prin înfățișarea și comportamentul exagerate, își dă măsura prefăcătoriei și a pretențiilor fără fond, sugerate inclusiv prin lungimea exagerată a numelui: „Se gândi indiferent la Louis André Gabriel Bombast Vaucher sau, mai simplu, Bombast Vaucher. El însă îi spunea *Magister Vermiculosus*, dar guvernorul cu mintea pocită de întâmplările științei nu aflase niciodată.” Iată, Tache își permite, în forul interior, să-l și poreclească pe caraghiosul personaj cu o denumire savant-grotescă, în concordanță cu ridicolul prezenței sale. Șarja e continuată printr-o precizare care explicitează impresia de pompoșenie a numelui lui Vaucher, care e „fostul om de încredere al unui anume Belleval, șarlatanul cu un nume la fel de lung, dar mai pompos: general-comite luce de Gaspari Belleval.” Altfel spus, ucenicul e pe măsura maestrului.

Tot în registrul grotescului se înscrie și boier Lăpai, atât prin înfățișare și comportament, cât și prin nume: Lăpai... Miralai. Portretul fizic, amintind evident de Don Quijote, îl introduce în galeria personajelor pitorești și pregnante, în „Confreria Tristelor Figuri”⁵, iar numele însumează un sunet ciudat, cu aer vetust și comic, „Lăpai”, perfectă „mănușă” pentru personaj, și o sonoritate contrară, vag „cristalină”, vag feminină (pomenită o singură dată, într-un dialog): „Miralai”; dacă am aluneca pe panta speculației, am putea spune că numele oglindește ființa personajului: în dosul unei înfățișări rizibile („Lăpai”) sălășluiește un spirit curat și plin de dragoste („Miralai”). Descrierea plastică a lui Eugen Negrici confirmă această impresie: „Boierul Lăpai e un fel de Tândală urmuzian, somnolent și confuz, un călcător în străchini specializat în constatarea evidenței.”⁶

Nu în cele din urmă, fratele lui Lăpai e desemnat prin porecla de origine evidentă, „Piticul”, fără să-i aflăm vreodată numele „adevărat”, dat fiind „adevărul” poreclei: personajul e un pitic, altfel omniprezent și plin

de inițiativă. Erudit, astrolog, alchimist, inventator, cu năzuințe de dascăl la „Sfătul Sava”, el reprezintă fermentul grupului pe care-l formează împreună cu Lăpai și cu Tache. Este și, previzibil, un „Sancho Panza” alături de lunganul său frate – omologul palid al lui Don Quijote –, un personaj extrem de vivace, compensând prin energie dimensiunile fizice derizorii. În ciuda absenței numelui „real”, Piticul nu e o piesă neînsemnată, dimpotrivă. Inițiativele sale constante îl determină pe Tache să-l numească la un moment dat „Piticul Strateg”, cu un supranume care denotă nu atât ironie, cât recunoaștere a unor calități. Același Pitic are obiceiul să citească uneori din cartea numită *Apologia*, numele unor „preanobili bărbați” precum „Precinstitul domn Constantin Theoharis din Constantinopole. Precinstitul domn Ioan Constantin Cichetines din Kastoria. Precinstitul domn Petru Negropontis din Hios etc.”, fără a oferi vreo explicație a acestui gest aparent inutil, dar care denotă preocuparea personajului pentru nume; el pare fascinat de pura numire, de actul numirii, căruia îi sugerează importanța „ființării”: a lua act de numele unor „preanobili” (dar și dispăruți) bărbați înseamnă a lua act de existența lor; ai fost numit, deci există.

Și tot Piticul, în prelungirea preocupărilor onomastice, are vocație nomothetică, dat fiind că la un moment dat îi atribuie, ironic, lui Vaucher, o antonomază extrasă din împrejurări: „Am spus «da» – spune Tache –, știind însă că nu mai e nevoie de asta, nu sughițasem decât de două ori, atunci când apăruse Vaucher și încă o dată la sfârșitul discursului, așa că Piticul l-a putut numi pe Vaucher: «cel dintre două sughițuri».”

În încheire, de menționat și procedul absenței numelui, nu doar prin înlocuirea cu porecle ori supranume, ci și pur și simplu prin omiterea lui semnificativă, așa cum se întâmplă în cazul absolut grotescului, caricaturalului pretendent super-gras al mamei lui Tache, „guguloiu ală inform” descris printr-o vervă arghegian-urmușiană și lăsat în „golul” a-nominației, dat fiind că personajul cu pricina pare

a sta mult mai aproape de regnul animal sau chiar de condiția htonică decât de aceea umană. Încă o dată Ștefan Agopian își demonstrează calitățile de prozator satiric și de portretist al grotescului.

„Condiția scrisului lui Ștefan Agopian e una destul de particulară, notează Gheorghe Crăciun. Deși promotor al unui soi de realism magic cu frecvente intervenții auctoriale directe (făcute într-o manieră care încearcă să-l împace pe Laurence Sterne cu Mircea Nedelciu), autorul nu este un imaginativ de primă instanță, ci un manierist operând bricolaje într-un spațiu de obicei non-reale selectate cu un reductibil rafinament.”⁷ Rafinamentul, manierismul, realismul magic, originalitatea rămân trăsăturile definitorii ale prozei lui Agopian, un autor cu certă tușă personală, inclusiv în câmpul numelor proprii ale personajelor.

Note:

1. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008, p. 1357.
2. Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, Ed. Cartea Românească, București, 1987, p. 375.
3. Vezi Sorin Titel, „Istorie și ficțiune”, în „România literară” nr. 14, 1981.
4. Ibidem.
5. Monica Spiridon, *Melancolia descendenței*, Ed. Cartea Românească, București, 1989, p. 308.
6. Eugen Negrici, „Realismul magic: triumful imaginației și al fanteziei”, prefață la Ștefan Agopian, *Opere*, vol. I, Ed. Polirom, Iași, 2008, p. 21.
7. Gheorghe Crăciun, „Made by laboratoarele Agopian”, în „Observator Cultural”, octombrie 2001.

Bibliography:

- Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane / Contemporary Narrative Profiles*, Ed. Cartea Românească, București, 1987
- Ruxandra Ivăncescu, *Ștefan Agopian*. Monografie, Ed. Aula, Brașov, 2000
- Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române / The Critical History of Romanian Literature*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008
- Monica Spiridon, *Melancolia descendenței / The Melancholy of Descendence*, Ed. Cartea Românească, București, 1989
- Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă / The Grotesque & Tragic History of the Dark Literary Ninth Decade*, Ed. Eminescu, București, 1993
- Mihaela Ursa, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului / The Generation 80 and the Promises of Postmodernism*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1999